

Net uit: Het laatste avondmaal

Het laatste avondmaal - Een zomer in Italië van Rachel Cusk, vertaald door **Marijke Versluys** en uitgegeven bij [De Bezige Bij](#) (oorspronkelijke titel: *The Last Supper: A Summer in Italy*).

Om alle misverstanden die de titel zou kunnen oproepen maar meteen uit de wereld te helpen: dit is níet het zoveelste boek over het zoveelste gezin dat zich uit allerlei escapistische, romantische overwegingen in Italië gaat vestigen. Het verhaal is weliswaar autobiografisch, maar de thema's zijn universeel.

Als motto dient de openingszin uit *Sea and Sardinia* van D.H. Lawrence: 'Opeens is daar een onontkoombare behoefte om te vertrekken. Sterker nog, om te vertrekken in een bepaalde richting. Een dubbele behoefte derhalve: vertrekken en weten waarheen.' Het is voor Cusk een schrikbeeld om zich definitief ergens te vestigen; ze móet weg uit haar mooie huis, ze wil zich bevrijden uit de knellende sleur om te kunnen reizen en zwerven, net als de schrijvers en kunstenaars van vroeger. Die rusteloosheid en die hang naar het onbekende worden door haar omgeving beschouwd als een vloek, maar zelf ziet ze dat anders: zoeken boeit haar en boezemt haar geen angst in – vinden en weten wel.

Zij en haar echtgenoot verkopen het huis, nemen hun dochtertjes van school en vertrekken. Drie maanden, een seizoen, zullen ze wegblijven: 'Meer hoefden we van de toekomst niet te zien'.

De taal van Cusk

In de haar eigen beeldende stijl (ondanks de vele hersenbrekers een vreugde om te vertalen) becommentarieert Cusk het toerisme, de vele buitenlanders die zich in Italië hebben gevestigd en de kunst; ook eetgewoonten komen uitgebreid aan bod. Maar het hoofdthema blijft de afstand die ze voelt tussen zichzelf en de anderen, waar ze ook is.

Cusk bedient zich vaak van metaforen, die een vervreemdend effect kunnen hebben doordat ze aan alles een onverwachte draai geeft. Haar stijl werd door een Engelse recensent als volgt

omschreven: 'Ze noteert alles heel fraai, alsof haar zinnen de penseelstreken zijn van de oude meesters die ze zo bewondert'.

Een terugkerend thema is het contrast tussen het dagelijks leven en de kunst: '... thuis had ik vaak het gevoel dat ons leven schoonheid ontbeerde; ik ging ernaar op zoek in de muziek, in poëzie en schilderkunst, soms in de wereld zelf [...]. Ik zette pioenrozen in een vaas, dweilde de vloer en ruimde op, maar in alledaagse dingen kon ik nooit zoveel kunst ontdekken. Er was altijd te veel realiteit die voor me uit kolkte en alles dooreenmengde tot een kleurloze, woelige massa. Alleen als ik aan het schrijven was kon ik alle delen weer afzonderlijk zien en goed van slecht onderscheiden.' En: 'Ik heb een kunstenaar nodig om het ruwe leven te verfijnen tot iets wat ik kan bevatten.'

Cusk over taal...

Het aanleren van de nieuwe taal leidt tot typisch Cuskiaanse overpeinzingen. Zo kost het haar moeite om haar eigen Engelse woorden 'af te staan': 'Ik heb er geen moeite mee dat een leunstoel *una poltrona* is, of het kleed *il tappeto*; sterker nog, ik noem een spiegel bijna liever *uno specchio*, want dat lijkt er beter bij te passen. Die vaststaande dingen maken een rondje in de taal, simpel als een stuk speelgoed. Ze pendelen stipt over een enkelspoor, rijden niet de woestijn in, tussen in mist gehulde bergtoppen door waar betekenissen zichzelf zoekmaken. Ik kan ze als dikke gouden munten verzamelen, die degelijke zelfstandige naamwoorden met een nominale waarde, ik kan ze sparen en ruilen voor goederen. Ik vraag om *formaggio* en ik krijg het; ik vraag om *burro*, *zucchero*, *mele*, en ze vallen me in de schoot. Maar soms kan ik het gevoel niet van me afzetten dat ik valse munten in mijn hand heb, want er zijn andere woorden die helemaal niet goed klinken. Om de een of andere reden zijn ze onecht, ik kan niet geloven dat ze iets uitrichten. Hoe kan een *scarpa* bijvoorbeeld hetzelfde zijn als een schoen? Als ik een winkel binnen ging en om een paar *scarpe* vroeg, zouden ze me beslist een koppel boshoeenders geven, of twee bijzonder gratige vissen. Bovendien ben ik niet bereid afstand te doen van de handige eigenschappen, het betrouwbare en typische schoenachtige van het woord uit mijn moedertaal. Wat is het lot van die eigenschappen tijdens hun reis door de donkere vertaaltunnel? Ze gaan verloren, zoals er veel andere dingen verloren gaan tussen twee talen: nuances, woordspelingen en rijm – in de algehele verwarring raken ze allemaal zoek, als de koffers, paraplu's en sjaals die zich ophopen bij de afdeling Gevonden Voorwerpen op een druk station.'

... en over vertalers

'Ik begin weer respect te krijgen voor de bemiddelaar, de vertaler; dat is iemand die, begrijp ik nu, niets moet hebben van verspilling, van chaos, van de achteloze wegwerpcultuur van tegenwoordig. Geduldig verenigt de vertaler die koffers en paraplu's met de eigenaar, of hij zoekt er een andere toepassing voor, want de taal verliest soms een kledingstuk, maar kan zich ook tooien met geleende gewaden.'

Einde van de reis?

Wanneer de lezer met Cusk mee terugkijkt op het avontuur, valt vooral op dat ze zich – net als in

haar boek over het moederschap – intens bewust is van haar verantwoordelijkheid tegenover haar kinderen, van de schade die ze wellicht heeft aangericht. Dat levert mooie scènes op: ze springt een keer lichtelijk onbezonnen van een hoge rots de zee in, en een van haar dochtertjes springt haar na. Dan pas beseft ze dat ze verstandiger had moeten zijn, want: hoe komen ze het water weer uit? Als ze gehavend weer op de kant staan, reageert ze haar onmacht af op haar kind. Zoals altijd is ze pijnlijk eerlijk over zichzelf.

Enmaal terug in Engeland komt Cusk tot de conclusie dat ze er goed aan hebben gedaan de reis te ondernemen, want ook in het nieuwe land zou de sleur onherroepelijk hebben toegeslagen: je kunt je immers niet als bezoeker blijven gedragen. Maar Cusk is nog steeds wie ze was: 'Hoewel we veel hebben veranderd, lijkt ons leven soms weer even onbeweeglijk en voorbeschikt als vroeger. Ik voel weer de oude onrust, de vervreemding van de werkelijkheid.'